

АНАЛІЗ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ЩОДО ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ МІКРОРАЙОНУ МІСТА

Виконано аналіз громадської думки щодо екологічного стану мікрорайону міста Миколаїв на основі анкетування населення за розробленими анкетами та подальшої оцінки результатів анкетування. Виявлено стурбованість населення питаннями екологічної безпеки, однак рівень обізнаності жителів стосовно можливих заходів із покращення ситуації є низьким.

Ключові слова: громадська думка, анкетування, екологічні проблеми, мікрорайон.

Проведен анализ общественного мнения относительно экологического состояния микрорайона города Николаева на основе анкетирования населения по разработанным анкетам и дальнейшей оценки результатов анкетирования. Определены обеспокоенность населения вопросами экологической безопасности, однако уровень осведомленности жителей о возможных мерах по улучшению ситуации низкий.

Ключевые слова: общественное мнение, анкетирование, экологические проблемы, микрорайон.

The analysis of public opinion on the environmental status of the neighborhood in Mykolaiv based on questioning of population with developed questionnaires and further evaluation of questioning results was done. We found public concern on environmental safety, but low level of residents' awareness about possible measures to improve the situation.

Key words: public opinion, questioning, environmental problems.

Постановка проблеми. Громадську думку визначають як специфічний вияв свідомості і поведінки людей, що характеризується зв'язком з усіма формами суспільної свідомості, синтезом повсякденної і теоретичної свідомості, а також як практичний засіб впливу на реальність. Екологічна свідомість є дуже суперечливим явищем, в якому занепокоєність станом довкілля межує з байдужістю, самозаспокоєнням, нерозумінням реальної загрози можливої екологічної катастрофи.

Відомо, що громадська думка може бути використана в регулюванні багатьох сфер життєдіяльності суспільства, серед яких: вирішення екологічних проблем, прийняття управлінських рішень, організація еколого-соціального моніторингу, формування екологічної свідомості, забезпечення участі громадян у реалізації державної екологічної політики тощо [1].

Аналіз останніх досліджень свідчить, що останнім часом у нашій державі швидкими темпами відбувається процес інституціалізації громадської думки [2; 3; 4]. З'явилися спеціалізовані центри її вивчення. Серед наукових доробок українських дослідників слід зазначити праці В. П. Кучерявого, В. С. Крисаченка, М. І. Хилька, І. Г. Яремчика, в яких, зокрема, розглядаються питання проведення локального еколого-соціального моніторингу. А. О. Барвінський, В. Г. Горо-

дяненко, В. І. Паніотто, В. С. Максименко вивчають методи проведення опитування населення, обробки результатів та оцінки громадської думки [5; 6; 7].

Існує велика кількість методів та прийомів дослідження громадської думки, які розробляються та впроваджуються в межах двох основних парадигм: конструктивістської та екологічної [6]. Спільним для зазначених методів є те, що вони роблять цільову групу (досліджуваних) співучасником та співвиконавцем, коли індивіди, організації та цілі громади починають самостійно діяти, формулювати політику та приймати рішення. Цей процес супроводжується зміною в громадській думці, спочатку серед представників цільової аудиторії, а потім у суспільстві загалом [2]. Не загорами той час, коли аналіз та врахування суспільної думки стануть в Україні обов'язковими передумовами для прийняття управлінських рішень.

Проте численні центри вивчення громадської думки в основному зосереджені на проблемах національного та регіонального рівня і надто мало приділяють уваги проблемам локального характеру [4; 6]. Тому темою дослідження обрано аналіз громадської думки щодо екологічного стану окремого мікрорайону міста.

Про актуальність теми дослідження свідчить і той факт, що в нашому місті, навіть при наявності конфліктних ситуацій еколого-соціального характеру між терито-

ріальною громадою і деякими підприємствами, регулярні дослідження (моніторинг) громадської думки не ведуться.

Отже, метою дослідження є аналіз громадської думки щодо стану навколишнього середовища окремого мікрорайону міста Миколаїв.

Виклад основного матеріалу. Об'єктом дослідження обрано мікрорайон міста, розташований у Жовтневому районі Миколаєва, який знаходиться неподалік від промислового підприємства і може відчувати на собі його вплив (рис. 1).

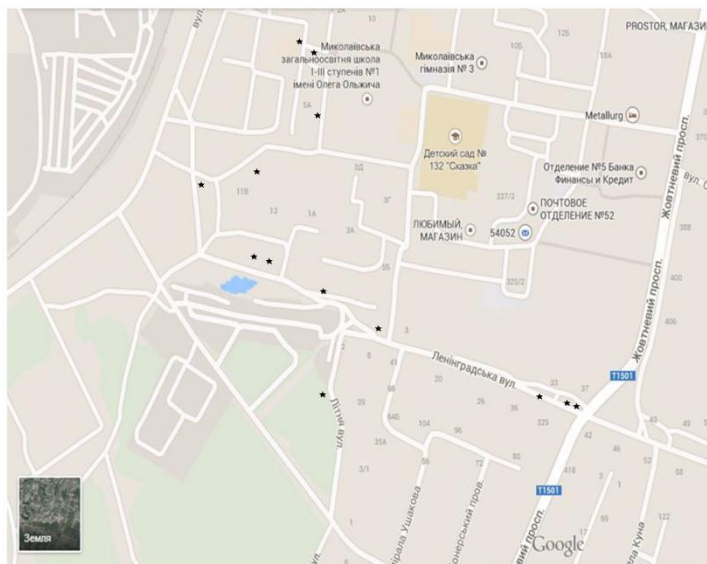

Рис. 1. Досліджуваний мікрорайон м. Миколаїв, прилеглий до промислового підприємства

Завданням дослідження є розробка програми та інструментарію оцінки громадської думки стосовно стану довкілля мікрорайону міста на прикладі конкретної територіальної громади та аналіз даних, отриманих у результаті проведених опитувань.

Зазвичай, у проведенні досліджень громадської думки виділяють чотири послідовні, логічно і змістовно взаємопов'язані етапи:

1. Підготовчий. Полягає у виробленні програми та інструментарію: анкети, бланк інтерв'ю тощо.
2. Збір первинної інформації. Відбувається за допомогою опитування, спостереження, аналізу документів, експерименту.
3. Упорядкування та обробка зібраної інформації.
4. Аналіз обробленої інформації, підготовка звіту, формулювання висновків, розробка рекомендацій.

Програма дослідження обов'язково передбачає системний аналіз об'єкта. Важливим у системному аналізі є встановлення сукупності чинників, які впливають на об'єкт і визначають напрями і тенденції його функціонування та розвитку. Тому дослідник повинен виокремити та описати якнайбільше цих чинників, встановити їх значення, зв'язок, силу і специфіку впливу.

Серед методів збору первинної соціальної інформації найпопулярнішим є метод опитування. Опитування – метод збору соціальної інформації про досліджуваний об'єкт під час безпосереднього (інтерв'ю) чи опосередкованого (анкетування) соціально-психологічного спілкування соціолога і респондента шляхом реєстрації відповідей респондентів на сформульовані запитання.

За допомогою опитування можна одержати інформацію, яка не завжди відображена в документальних джерелах чи доступна прямому спостереженню.

Вербальна інформація, одержана завдяки цьому методу, значно багатша, ніж невербальна. Вона легше піддається кількісному опрацюванню та аналізу, що дає змогу широко використовувати для цього обчислювальну техніку. На користь методу служить і його універсальність, оскільки під час опитування реєструють мотиви діяльності індивідів та результати цієї діяльності. Усе це забезпечує опитуванню переваги перед методами спостереження або аналізу документів.

Якість первинної соціологічної інформації значною мірою залежить від вимірювального інструмента – соціологічного питальника (бланк інтерв'ю, анкета). Критеріями їх оцінки є стійкість і обґрунтованість.

Для одержання достовірної інформації необхідно, щоб опитуваний:

- а) сприйняв потрібну інформацію;
- б) правильно зрозумів її;
- в) зміг згадати, за необхідності, події минулого;
- г) обрав достеменно відповідь на поставлене запитання;
- г) зміг адекватно висловитися.

Опитування класифікують за різними критеріями. За характером взаємозв'язків дослідника і респондента їх поділяють на заочні (анкетні) та очні (інтерв'ю), кожен з яких має свої різновиди; за ступенем формалізації – стандартизовані і нестандартні (вільні); за частотою проведення – одноразові й багаторазові; за охопленням об'єкта – суцільні й вибіркові.

Проаналізувавши переваги та недоліки всіх видів опитувань та наші можливості було обрано формалізоване (стандартизоване), фокусоване інтерв'ю (короткочасна бесіда) за місцем проживання респондентів. Для інтерв'юера було розроблено детальний питальник-

анкета, якого він був зобов'язаний точно дотримуватись стосовно сформульованих запитань та їх послідовності.

Це дало змогу підвищити надійність зібраних даних за рахунок зменшення кількості тих, що уникли опитування, та зменшення різних технічних помилок. Адже інтерв'юер може завжди допомогти респондентові, якщо якийсь із запитань буде незрозумілим. Крім цього, інтерв'ю за місцем проживання ефективніше, оскільки вести мову в неофіційній обстановці зручніше. Розроблена анкета складалася з 8 запитань, з яких 3 – закриті, 2 – відкриті та 3 – альтернативні запитання. Питаннями закритого типу були:

1. Чи вважаєте Ви, що у Вашому мікрорайоні є екологічні проблеми?

2. Чи впливають екологічні проблеми, вказані Вами, на здоров'я жителів мікрорайону?

3. Якщо Ви дізнаєтесь про випадок (факт) забруднення навколишнього середовища, чи проінформуєте Ви про це органи державної влади, громадськість?

Питання відкритого типу:

1. Яка екологічна проблема мікрорайону, на Вашу думку, є найбільш актуальною?

2. Які б заходи Ви запропонували, щоб вирішити екологічну(ні) проблему(ми)?

Альтернативні питання:

1. Які це, на Ваш погляд, проблеми, і до якої групи їх можна віднести?

забруднення атмосфери (___);

забруднення води (в річці ___), (питної води ___);
відходи (___);
інше (___).

2. Як Ви вважаєте, хто може вирішити цю проблему?
мер міста та місцеві органи влади (___);

екологічна інспекція (___);

жителі міста (___);

інше (___).

3. Куди Ви в такому випадку звернетесь?

до СЕС (___);

до міліції (___);

до адміністрації Корабельного району (___);

до управління ЖКГ міськвиконкому (___);

до екологічної інспекції (___);

до місцевої преси (___).

Обсяг вибіркової сукупності склав 400 респондентів віком від 16 років. Інтерв'юери опитували людей згідно з квотними завданнями, сформованим пропорційно розташуванню житлових будинків у мікрорайоні.

За статтю 48,4 % опитуваних склали чоловіки, а 51,6 % – жінки. За віковими групами респонденти розподілися таким чином:

14 % опитуваних були віком до 17 років;

23 % – у віці від 18 до 30 років;

35 % – від 31 до 60 років;

28 % – старше 61 року.

86,2 % респондентів вважають, що в їхньому мікрорайоні є проблеми екологічного характеру (рис. 2).

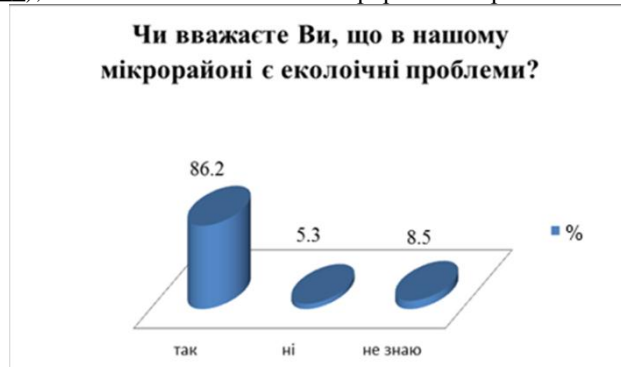

Рис. 2. Розподіл респондентів за їхнім ставленням до наявності в мікрорайоні екологічних проблем

Респонденти виділили такі основні проблеми, що стосуються їх мікрорайону:

– забруднення повітря;

– забруднення території побутовими відходами;

– забруднення води;

– бродячі тварини.

85,1 % вважають, що екологічні проблеми впливають на здоров'я людей, які проживають у цьому мікрорайоні (рис. 3).

Рис. 3. Розподіл респондентів за їхнім ставленням до впливу екологічних проблем на здоров'я населення

Респонденти виділили такі основні проблеми, що стосуються їхнього мікрорайону:

- забруднення повітря;
- забруднення території побутовими відходами;
- забруднення води;
- бродячі тварини,

з яких найбільш актуальними вважають проблеми забруднення повітря – 38 % та проблеми побутового сміття – 36 %. Однак, якщо порівняти отримані результати з інформацією, наведеною в Екологічному паспорті Миколаївської області, основними проблемами є: незадовільний технічний стан каналізаційних очисних споруд; забруднення ТОВ «Миколаївський глиноземний завод» пилом червоного шламу довкілля; низький відсоток заповідності території міста; інтенсивний розвиток екзогенних процесів на території області [10],

що свідчить про неспівпадіння громадської думки та офіційної експертної думки.

Жителі мікрорайону запропонували такі заходи, що, на їхню думку, можуть поліпшити екологічне становище (рис. 4):

- припинення транспортування хімікатів;
 - дотримання норм ГДВ та ГДС;
 - введення економічних стягнень за перевищення лімітів скидів;
 - своєчасне вивезення побутових відходів;
 - подача звернень до відповідних органів;
 - екологічна просвіта місцевого населення;
 - зміна місцевої влади,
- серед яких основну увагу сконцентрували на своєчасному вивезенні сміття.

Рис. 4. Розподіл респондентів за запропонованими заходами вирішення екологічних проблем

Однак, як видно з рис. 4, більшість опитуваних (38 %) затруднилися відповісти на це питання, що свідчить про низький рівень обізнаності жителів мікрорайону щодо методів вирішення екологічних проблем.

Опитування виявило, що більшість респондентів

(34 %) покладає вирішення актуальних проблем із довкіллям на мера міста та місцеві органи влади. На рис. 5 наведено перелік місць, куди звернуться жителі у випадку виявлення факту несанкціонованого забруднення навколишнього середовища.

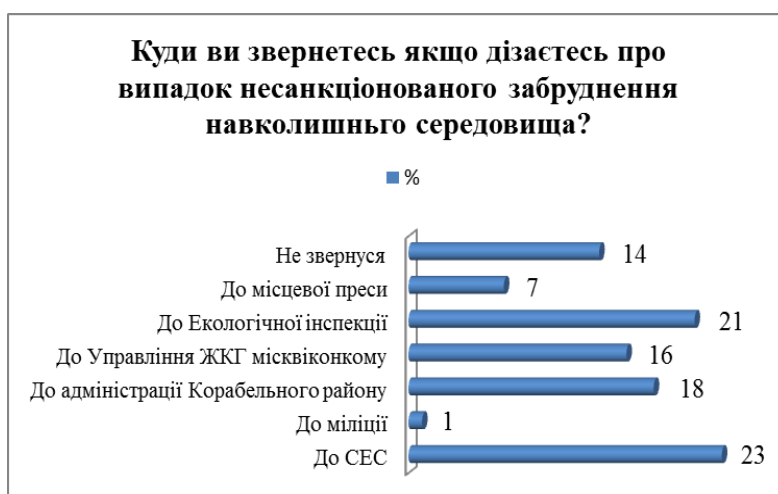

Рис. 5. Розподіл респондентів за адресатами звернень щодо виявлених випадків несанкціонованого забруднення навколишнього середовища

Ситуація, коли жителі вважають, що вирішувати екологічні проблеми повинна влада, а вони в крайньому разі повідомлять лише відповідні служби, свідчить про низький рівень екологічної свідомості, що є типовим для жителів усіх пострадянських країн.

На основі аналізу проведених досліджень будуть сплановані заходи щодо просвіти населення та формування екологічної свідомості людей у цьому мікрорайоні.

Висновки

1. Розроблено програму оцінки громадської думки щодо стану довкілля мікрорайону міста, особливостями

якої є врахування загальних соціологічних підходів поряд з особливими природно-антропогенними характеристиками конкретного міського мікрорайону.

2. Аналіз результатів анкетування виявив високий рівень стурбованості населення станом навколишнього середовища, однак низький рівень обізнаності щодо основних екологічних проблем та заходів їх вирішення.

3. За результатами досліджень будуть сплановані заходи щодо просвіти населення та формування екологічної свідомості людей у цьому мікрорайоні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Социально-экологические проблемы современности и новая НТР : Межвузовский сборник / [под ред. проф. Б. Г. Марахова]. – Л. : Изд-во Ленинг. ун-та, 1981. – 240 с.
2. Крисаченко В. С. Екологія, культура, політика / В. С. Крисаченко, М. І. Хилько. – К. : Знання України, 2001. – 597 с.
3. Кучерявий В. П. Урбоекологія / В. П. Кучерявий. – Львів : Світ, 2002. – 440 с.
4. Яремчик І. Г. Екополітика природокористування / І. Г. Яремчик. – К. : Просвіта, 2000. – 430 с.
5. Барвінський А. О. Соціологія : Курс лекцій для студентів вузів / А. О. Барвінський. – К. : ЦНЛ, 2005. – 328 с.
6. Соціологія : підручник для студентів вузів / [за ред. В. Г. Городяненка]. – К. : ВЦ «Академія», 2003. – 560 с.
7. Паниотто В. И. Количественные методы в социологических исследованиях / В. И. Паниотто, В. С. Максименко. – К. : Наукова думка, 1982. – 340 с.
8. Жарова Л. В. Проблеми інституціоналізації системи раціонального прородокористування та охорони навколишнього природного середовища / Л. В. Жарова, С. В. Хлобистов. – 2010.
9. Бондар О. І. Проведення аналізу стану реалізації регіональної екологічної політики / О. І. Бондар. – Київ, 2012.
10. Екологічний паспорт Миколаївської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу до паспорту : <http://www.menr.gov.ua>.

Рецензенти: Клименко Л. П., д. т. н., професор;
Патрушева Л. І., к. геогр. н., доцент.

© Воскобойнікова Н. О.,
Кострубський О. В., Щербина Ю. Р., 2014

Дата надходження статті до редколегії 12.01.2014 р.

ВОСКОБОЙНІКОВА Наталія Олександрівна – доцент кафедри екології та природокористування ЧДУ ім. Петра Могили.

Коло наукових інтересів: екологічна безпека, соціальна екологія, енергозаощадження.

КОСТРУБСЬКИЙ Олександр Васильович – магістрант факультету еколого-медичних наук ЧДУ ім. Петра Могили.

Коло наукових інтересів: соціальна екологія, техноекологія.

ЩЕРБИНА Юлія Ростиславівна – студентка 421 групи факультету еколого-медичних наук ЧДУ ім. Петра Могили.

Коло наукових інтересів: соціальна екологія, екологічне картографування.